

Քիմիա

УДК 541.6 + 57.1 + 547.96

ՋՈՒՐ–ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐՈՒՄ ՀԱԿԱՕՔՍԻԴԻՉԱՅԻՆ
ՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆ ՅՈՒՑԱԲԵՐՈՂ ՊԻՐԱՋՈՒՆՆԻԴՐԱՏԻ
ՄԻՋՄՈԼԵԿՈՒԼԱՅԻՆ ՓՈԽԱՉԴԵՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ
ԷՐԻԹՐՈՑԻՏԱՅԻՆ ԹԱՂԱՆԹԻ π -ՊՈՏԵՆՑԻԱԼԸ

Ֆ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, Լ. Ֆ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ*, Վ. Ս. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ, Տ. Վ. ՂՈՉԻԿՅԱՆ

ԵՊՀ ֆիզիկական և կոլոիդ քիմիայի ամբիոն, Հայաստան

Քանայի քառեր. պիրազոլոն հիդրատ, դիմեթիլսուլֆոքսիդ, ԳՄՍՕ–ՊՀ կոմպլեքս, արյան էրիթրոցիտներ, էրիթրոցիտների թաղանթային π - պոտենցիալ:

Կենսաբանորեն ակտիվ պիրազոլոնի ֆունկցիոնալ ածանցյալը՝ 3-մեթիլ-4-հիդրազինո-կարբինոլէթիլ-2-պիրազոլին-5-օն (պիրազոլոնհիդրատը, ՊՀ), որը սիթեզված է ԵՊՀ քիմիայի ֆակուլտետի օրգանական քիմիայի ամբիոնի կողմից ինչպես և բնականը, իր կառուցվածքով երկազոտ պարունակող հետերոցիկլիկ միացություն է, որի ակտիվությունը պայմանավորված է կառուցվածքում առկա պիրազոլոնային օղակով:

Այսպիսի նյութերը և նրանց ածանցյալները հայտնի են որպես ցավազրկողներ, կարգավորում են մազանոթների թափանցելիությունը, ունեն թաղանթակայունացնող հատկություն, ինչպես նաև ճնշում են լիպիդների պերօքսիդացումը և թուլացնում CCl_4 -ի թունավոր հատկությունը, որը մեծ նշանակություն ունի օրգանիզմում քաղցկեղային բջիջների առաջացման պրոցեսի կանխման գործում [1–3]:

Այս կարգի ուսումնասիրություններում մեծ դեր է հատկացվում լուծիչի և լուծվող նյութի փոխազդեցության մեխանիզմին, քանի, որ այսպիսի փոխազդեցության ընթացքում է տեղի ունենում լուծիչ-լուծվող նյութ կոմպլեքսագոյացումը, որի կառուցվածքը ավելի կարգավորված է և նպաստում է օրգանիզմում էնտրոպիայի նվազմանը, հետևաբար և օրգանիզմի կարգավորվածության աստիճանի մեծացմանը:

Այս տեսակետից առանձին հետաքրքրություն են ներկայացնում H_2O , ֆիզիոլոգիական լուծույթ և դիմեթիլսուլֆոքսիդ ԳՄՍՕ–ՊՀ համակարգերը, որոնց միջմոլեկուլային փոխազդեցության հետևանքով առաջացրած ասոցիատները ունակ են արյան մեջ կենսաբանորեն ակտիվ նյութի չափաբաժնի կարգավորմանը նոր որակ հաղորդել [4–7]:

* E-mail: lilia.karapetyan@ysu.am

Ուսումնասիրությունները կատարված են ԻԿ սպեկտրաչափական, էլեկտրահաղորդականության և խտաչափական եղանակներով նպատակ ունենալով պարզելու նշված համակարգի ազդեցությունը արյան էրիթրոցիտների թաղանթի գործունեության վրա:

Փորձարարական մաս: ՊՀ և ԳՄՍՕ ԻԿ-սպեկտրի ուսումնասիրությունները կատարվել են Specord-75-YR սպեկտրալուսաչափի ($\nu=400-4000 \text{ սմ}^{-1}$) օգնությամբ, որտեղ դիտարկվել է ՊՀ-ԳՄՍՕ համակարգը, իսկ ՊՀ-ի սպեկտրը ստացվել է վազելինում: Արդյունքները բերված են աղյ. 1-ում:

Աղյուսակ 1

Ուսումնասիրություններ ԻԿ սպեկտրում, սմ^{-1}

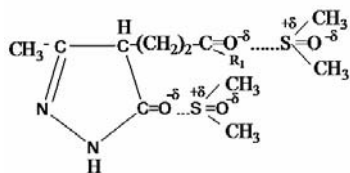
Վազելին-ՊՀ	Վազելին	ՊՀ-ԳՄՍՕ	ԳՄՍՕ
1045	2953	3200	2980
1120	2923	2950	2890
1200	1462	2620	1420
1245	1376	2530	1407
1280	665	2150	1390
1380	–	2040	1310
1450	–	1920	1290
1500	–	1738	1190
1520	–	1690	1053
1600	–	1645	954
1645	–	1500	935
1720	–	1405	915
2905	–	1340	880
3160	–	1200	670
3280	–	1000	630
–	–	740	–

էլեկտրահաղորդականության եղանակով որոշված է 20^0C -ում ՊՀ- H_2O համակարգի էլեկտրահաղորդականության կախումը ՊՀ-ի կոնցենտրացիայից:

Խտաչափական արդյունքները ստացված են տատանողական ռեզոնանսային DMA-4500 խտաչափի օգնությամբ, որտեղ թվացող մոլային ծավալը (V_f) հաշված է ըստ [8]-ի:

Էրիթրոցիտների թաղանթային π -պոտենցիալը որոշված է գրականության մեջ հայտնի մեթոդով [9–10]:

Արդյունքների քննարկում: ԻԿ-սպեկտրաչափական արդյունքների ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ հիմնական փոխազդեցությունը ՊՀ և ԳՄՍՕ-ի միջև տեղի է ունենում ՊՀ-ի հինգանդամանի ցիկլի $\text{C}=\text{O}$ -ի ($\nu=1758 \text{ սմ}^{-1}$) և խմբի $\text{C}=\text{O}$ -ի ($\nu =1720 \text{ սմ}^{-1}$) ու ԳՄՍՕ-ի $>\text{S}=\text{O}$ խմբի ($\nu=1053 \text{ սմ}^{-1}$) միջև, որի

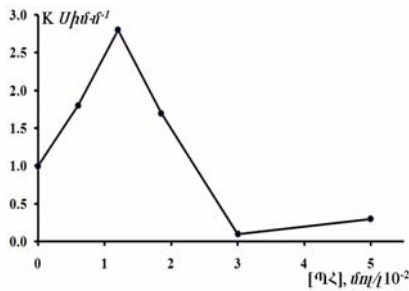
հետևանքով $>\text{S}=\text{O}$ խմբի կլանման մարզը նվազում է 53 սմ^{-1} -ով արդյունքում, $\nu=1000 \text{ սմ}^{-1}$, ՊՀ-ում ցիկլի $\text{C}=\text{O}$ -ն նվազում է 28 սմ^{-1} -ով՝ $\nu=1730 \text{ սմ}^{-1}$, իսկ $\text{R}_1-\text{C}=\text{O}$ -ում՝ 30 սմ^{-1} -ով՝ $\nu=1690 \text{ սմ}^{-1}$:

Ստացված տվյալները թույլ են տալիս ենթադրել ասոցիատի հետևյալ կառուցվածքը:

Ուսումնասիրվել է նաև ջրային միջավայրում ՊՀ-ի տեսակարար էլեկտրահաղորդականությունը (K) 20^0C -ում: P-38 ռեոլոգային կամրջակի

օգնությամբ, չափելով նմուշի դիմադրությունը (R), նախօրոք որոշելով անոթի հաստատունը ($K=44$), K -ն որոշված է. $K=1/R$:

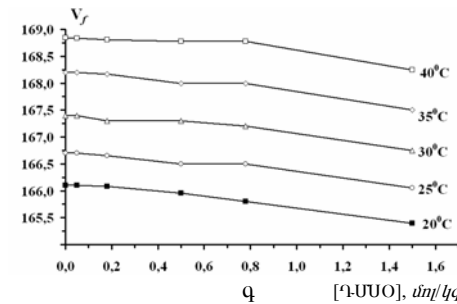
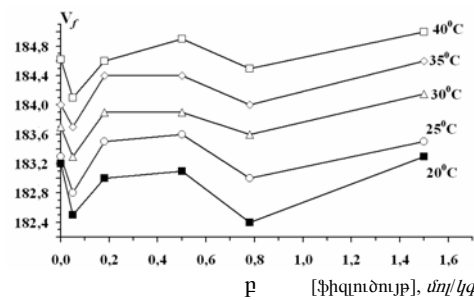
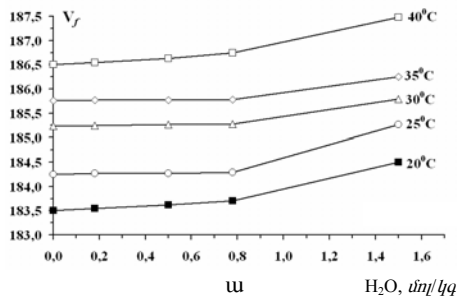
Չափումները կատարվել են 3000 չգ հաճախականությամբ, այս նպատակով P-38 կամրջակը միացվել է Г3-34 մակնիշի հաճախականությունների գեներատորին, որպես արտաքին ինդուկտոր օգտագործվել է СI-68 օսցիլոգրաֆը:

Նկ. 1: Տեսակարար էլեկտրահաղորդականության կախումը ՊՀ կոնցենտրացիայից:

Նկ. 1-ում բերված է ՊՀ–H₂O համակարգի էլեկտրահաղորդականության կախումը ՊՀ-ի կոնցենտրացիայից: Ինչպես երևում է կորից $[C]=0,75 \cdot 10^{-2}$ մոլ/լ և $3 \cdot 10^{-2}$ մոլ/լ ջրային լուծույթի դեպքում դիտված է 2 կոտրում:

Նույնպիսի ուսումնասիրություն կատարված է, խտաչափական եղանակով $[C]=0,5 \cdot 10^{-2}$ մոլ/լ դեպքում V_f քվացող մոլային ծավալի կախումը H₂O-ի նկ. 2, ա, ֆիզլուծույթի նկ. 2, բ և ԴՄՍՕ-ի նկ. 2, գ կոնցենտրացիաներից 20–40⁰С-ում:

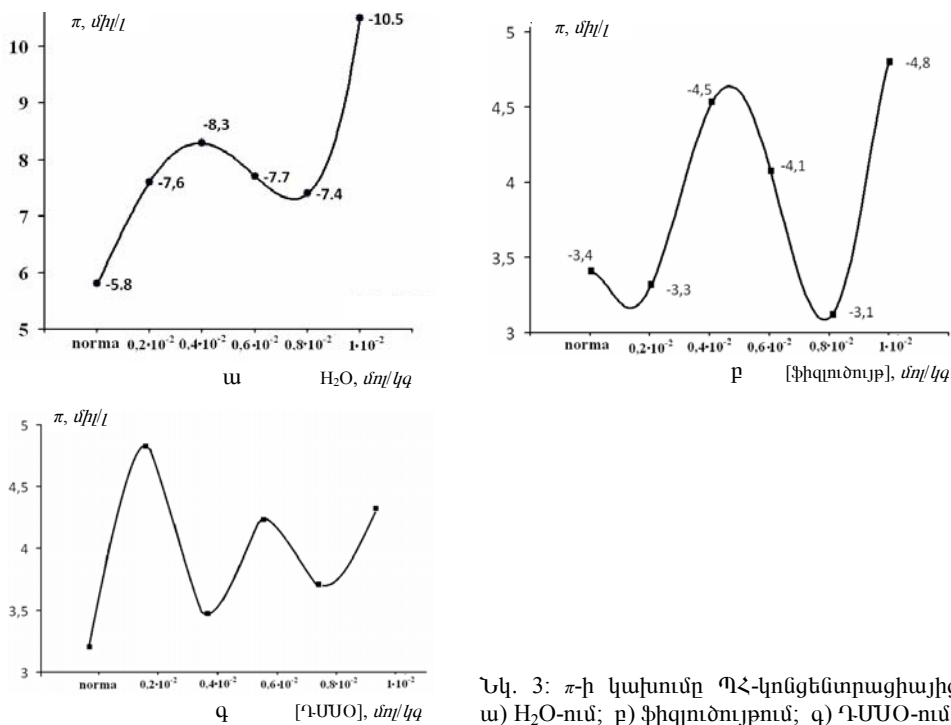
Նկ. 2: V_f կախումը. ա) H₂O-ից; բ) ֆիզլուծույթի կոնցենտրացիայից; գ) ԴՄՍՕ-ում:

Նկարներից հետևում է, որ երբ $[C]=0,5 \cdot 10^{-2}$ մոլ/լ, իսկ H₂O-ի կոնցենտրացիան փոփոխված է $5 \cdot 10^{-2}$ – $1,5$ մոլ/կգ, ապա V_f -ի փոփոխությունը $[H_2O]=0,75$ մոլ/կգ արտահայտված է կորի կոտրումով “min”, որը ապացույց է միջմոլեկուլային փոխազդեցության հետևանքով V_f -ի կրճատման և ասոցիատի առաջացման, ինչը իր կառուցվածքով ավելի կարգավորված է, քան ՊՀ–H₂O խառնուրդը: Նույնպիսի ուսումնասիրություն կատարված է ֆիզլուծույթի կախումից հետ, որի դեպքում 0,05–1,5 մոլ/կգ կոնցենտրացիայի սահմաններում t_0 -ը 20–40⁰С-ի տիրույթում խտաչափական կորի վրա դիտված է մինիմումի 2 տիրույթ 0,05 և 0,75 մոլ/կգ ֆիզլուծույթի կոնցենտրացիաների դեպքում: Սակայն, ի տարբերություն H₂O-ի և ֆիզլուծույթի, ԴՄՍՕ-ի դեպքում

նույն կոնցենտրացիաների տիրույթում խտաչափական կորում նկատելի փոփոխություն չի դիտվում: Ուստի կորը ավելի խիստ վերլուծելիս կարելի է ասել, որ տեղի է ունենում կորի մոնոտոն նվազում, ինչը զգայուն է դառնում [Γ -ՄՍՕ]=1,5 մոլ/կգ-ի դեպքում, որը հետագա ուսումնասիրման խնդիր է:

Այսպիսով, խտաչափական եղանակով կատարված ուսումնասիրություններից կարելի է եզրակացնել, որ համակարգին մեկ այլ լուծիչ, կամ մեկ այլ նյութ ավելացնելիս հնարավոր է համակարգի կարգավորվածության աստիճանը փոփոխել:

Կատարված ուսումնասիրությունների վարքը ավելի խորը հասկանալու համար մեր կողմից հետազոտված է արյան էրիթրոցիտային թաղանթի π -պոտենցիալի փոփոխությունը նշված համակարգերից՝ նպատակ ունենալով ՊՀ-ի օգնությամբ կարգավորել արյան էրիթրոցիտային թաղանթի π -պոտենցիալը (նկ. 3 ա, բ, գ):

Նկ. 3: π -ի կախումը ՊՀ-կոնցենտրացիայից. ա) H_2O -ում; բ) ֆիզիոլոգիկում; գ) ԳՄՍՕ-ում:

Ջրային լուծույթում ՊՀ-ի կոնցենտրացիայի $0,2 \cdot 10^{-2} - 1,0 \cdot 10^{-2}$ մոլ/լ սահմաններում փոփոխվելիս բջջային թաղանթը ֆունկցիոնացված է և ձեռք է բերում հանգստի և գործողության պոտենցիալ (նկ. 3, ա) սակայն բջջային թաղանթը իր գործունեության ընթացքում ստանում է π -պոտենցիալի նորմալից ցածր արժեքներ:

ΔG -ի արժեքների համեմատությունը (աղյ. 2) վկայում է այն մասին, որ ΔG -ի ստացված արժեքները մոտ 2 անգամ մեծ են, քան նորմալ վիճակինը: Ուստի ջրային պայմաններում ՊՀ-ն կոնցենտրացիայի նշված տիրույթում թաղանթը աշխատում է նորմալ վիճակից դուրս պայմաններում: Նույն տիրույթում փոփոխելով ՊՀ-ի կոնցենտրացիան՝ H_2O փոխարեն վերցնելով ֆիզիոլոգիա-

կան լուծույթ, թաղանթային π -պոտենցիալի արժեքները $[\Pi\zeta] = 0,4 \cdot 10^{-2}$ մոմ/լ սահմաններում ստանում են նորմային մոտիկ արժեքներ ($\pi = -7,67; -7,1; -7,4$), որը գրեթե մոտ է նորմային և հուշում է այն մասին, որ ֆիզիոլոգիայում ՊՀ-ի ներկայությամբ համակարգը ունի նորմալ գործողության 2 մարզ $[\Pi\zeta] = 0,4 \cdot 10^{-2}$ և $0,8 \cdot 10^{-2}$ մոմ/լ-ի դեպքում (նկ. 3, ք):

Աղյուսակ 2

ΔG -ի արժեքների կախումը ՊՀ-տարբեր լուծիչների կոնցենտրացիաներից (մոմ/լ)

$C_{\Pi\zeta}$ -H ₂ O	ΔG , Ձ/մոմ	$C_{\Pi\zeta}$ -ֆիզլուծ.	ΔG , Ձ/մոմ	$C_{\Pi\zeta}$ -ԴՍՍՕ	ΔG , Ձ/մոմ
Norma	790,8	Norma	734,3	Norma	734,3
$0,2 \cdot 10^{-2}$	1016,0	$0,2 \cdot 10^{-2}$	678	$0,2 \cdot 10^{-2}$	960,2
$0,4 \cdot 10^{-2}$	1129,7	$0,4 \cdot 10^{-2}$	734,3	$0,4 \cdot 10^{-2}$	677,8
$0,6 \cdot 10^{-2}$	1107,0	$0,6 \cdot 10^{-2}$	564,8	$0,6 \cdot 10^{-2}$	847,8
$0,8 \cdot 10^{-2}$	1073,2	$0,8 \cdot 10^{-2}$	621,3	$0,8 \cdot 10^{-2}$	779,4
$1,0 \cdot 10^{-2}$	1310,4	$1,0 \cdot 10^{-2}$	677,8	$1,0 \cdot 10^{-2}$	677,8

ΔG -ի արժեքների համեմատությունից (աղյ. 2) նկատում ենք, որ ի տարբերություն H₂O և ԴՍՍՕ-ի, ֆիզիոլոգիայում ΔG -ի փոփոխությունը կրում է գրեթե ստացիոնար բնույթ և արժեքները մնում են գրեթե նույնը: Ուստի, եզրափակելով կարող ենք ասել, որ ֆիզիոլոգիայում ՊՀ-ի $0,4 \cdot 10^{-2}$ և $1 \cdot 10^{-2}$ մոմ/լ տիրույթները կարող են հանդիսանալ π -պոտենցիալի կարգավորման տիրույթ:

Հայտնի է, որ ԴՍՍՕ-ն լինելով խիստ պոլյար լուծիչ, ունի մեմբրանից ներս թափանցելու մեծ ունակություն, ուստի ԴՍՍՕ-ի միջոցով հնարավոր է ՊՀ-ի քանակը որպես դեղանյութ կարգավորել օրգանիզմում: Այս նպատակով մեր կողմից ուսումնասիրված է ԴՍՍՕ-ում ՊՀ-ի $0,2 \cdot 10^{-2}$ – $1 \cdot 10^{-2}$ մոմ/լ սահմանում էրիթրոցիտային թաղանթի π -պոտենցիալի փոփոխությունը (նկ. 3, գ) և նկատված է, որ ՊՀ-ի կոնցենտրացիայի նշված տիրույթում հնարավոր է թաղանթային π -պոտենցիալի արժեքը հասցնել նորմային: Սակայն նշված դեպքում ΔG -ի արժեքների համեմատությունը ֆիզիոլոգիական լուծույթում ստացված ΔG -ի արժեքների հետ, կարելի է ասել, ԴՍՍՕ-ի միջավայրում ΔG -ի արժեքները անհամեմատ մեծ են և տարբեր, քան ֆիզիոլոգիական լուծույթի դեպքում, որտեղ գրեթե պահպանված է ստացիոնարության պայմանը:

Այսպիսով, մեկ անգամ ևս կարելի է շեշտել, որ ՊՀ-ը հանդիսանալով հակաօքսիդիչ, ֆիզիոլոգիական լուծույթի միջավայրում կարող է հանդիսանալ թաղանթային π -պոտենցիալի կարգավորիչ:

Ստացվել է 12.10.2010

Գ Ր Ա Կ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

1. **Шилина Н.К., Чернявина Г.Б.** // Вопросы медицинской химии, 1980, № 2, с. 150–154.
2. **Прайф У.В.** Свободные радикалы в биологии. Т. 1. М., 1979.
3. **Айрапетян А.А., Гушеев Х.Ц.** // Вести АМН СССР, 1998.
4. **Закарян А.Е.** Свободно-радикальное окисление липидов в биологических и модельных системах в норме и патологии. Ер., 1995.
5. **Эмануэль Н.В.** Физико-химические механизмы злокачественного роста. М., 1970.
6. **Nozaki Y., Tenford C.** // J. Biol. Chem., 1971, v. 246, № 7, p. 2211.
7. **Tenford C.** The Hydrophobic Effects, 2nd. New-York: Wiley-Interscience, 1980.
8. **Di Paola G., Bellea B.** // Canada J. Chem., 1987, v. 56, p. 1827.

9. Чанг Физхимия с приложениями к биологическим системам. М., 1980, с. 415–416.
 10. Зацепина Г.Н., Тульский Т.В., Торнопольская О.В. Молекула НОД и мембранный потенциал клеток крови. Тезисы 2-го съезда биофизиков России. М., 1999 (раздел 4: Биофизика клетки и межклеточных взаимодействий).
 11. Benzol F.F. // Yut. T. Tood. Sti. and Nuter, 1996, v. 47, № 3, p. 233–261.

Փ. Օ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, Լ. Փ. ԿԱՐԱՊԵՏՅԱՆ, Վ. Տ. ԱՐՄԿՅՈՆՅԱՆ, Թ. Վ. ԿՈՇԻԿՅԱՆ

ИЗУЧЕНИЕ МЕЖМОЛЕКУЛЯРНЫХ ВЗАИМОДЕЙСТВИЙ
 ПИРАЗОЛОНГИДРАТА, ПРОЯВЛЯЮЩЕГО АНТИОКИСЛИТЕЛЬНЫЕ
 СВОЙСТВА В ВОДНО-ОРГАНИЧЕСКОЙ СРЕДЕ, И π -ПОТЕНЦИАЛ
 ЭРИТРОЦИТАРНОЙ МЕМБРАНЫ

Резюме

Нами показано, что взаимодействие между диметилсульфоксидом (ДМСО) и 3-метил-4-гидразинкарбонилэтил-2-пиразолин-5-оном (пиразолонгидрат, ПГ) происходит в области поглощения групп $>C=O$ (1758 см^{-1} , 1720 см^{-1}) и $>S=O$ (1053 см^{-1}). На кривых электропроводности системы ПГ– H_2O наблюдаются два перелома прямой, что является результатом образования ассоциатов. На кривых денсиметрических данных ($20\text{--}40^\circ C$) ПГ–ДМСО, H_2O или физ. раствор только в случае ПГ–физ. раствор наблюдаются два минимума, что является результатом сокращения V_f -кажущегося мольного объема.

Влияние ПГ в физ. растворе на эритроцитарную массу способствует сохранению мембраны и стационарности систем.

F. H. KARAPETYAN, L. F. KARAPETYAN, V. S. HARUTYUNYAN, T. V. GHOSHIKYAN

INTERMOLECULAR INTERACTIONS OF PYRAZOLON HYDRAZIDE
 WHICH REVEALS ANTIOXIDANT PROPERTY IN WATER ORGANIC
 MEDIUM AND THE ERYTHROCYTE π -POTENTIAL

Summary

It has been established that there is interaction between dimethylsulfoxide (DMSO) and pirazolohydrazide (PH), which is being revealed in the UR spectral region considering the $>S=O$ (1053 cm^{-1}) and $>C=O$ (1758 and 1720 cm^{-1}) groups absorptions. On the curve, which shows the dependence of PH– H_2O system electroconductivity on concentration there are two breaks, which are due to an associate formation. Densimetric measurements data is observed in the systems PH– H_2O , DMSO, physiological solution and in the temperature range $293\text{--}313\text{ K}$ show that only in the case of PH–physiological solution there are two minimums on the curve density-concentration, which is due to the apparent molar volume construction.

The action of PH in physiological solution on the erythrocyte mass (π -potential) favors the erythrocyte layer stabilization and the preservation of the state in the system.